

ВІДШКОДУВАННЯ ПОТЕРПІЛИМ ВІД НАСИЛЬНИЦЬКИХ ЗЛОЧИНІВ

Свирид Т. С.

аспірант

*Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського
м. Київ, Україна*

Відповідно до Конституції України, яка гарантує право на захист від насильства та інших форм злочинів, а також міжнародних договорів та конвенцій, Україна як держава несе юридичну відповідальність за відновлення порушених прав осіб, які зазнали насильства. Як наслідок, у разі порушення прав жертв насильства, останні мають право на компенсацію матеріальної та моральної шкоди. Однак, чітка норма щодо відшкодування збитків потерпілим від злочинів в Конституції відсутня.

Українське законодавство передбачає лише процедуру подання потерпілим цивільного позову у кримінальному процесі. Даний механізм викликає безліч нарікань, бо, як правило, не дозволяє отримати постраждалим від злочину грошове відшкодування у належному розмірі. Часто буває так, що правоохоронні органи не в змозі здійснити розкриття злочину та притягнути до кримінальної відповідальності правопорушників, як наслідок, потерпілі на невизначений час позбавляються можливості відшкодувати завдані їм збитки коштом злочинців. Таким чином порушуються конституційні права жертв насильства.

У статті 127 Кримінального процесуального кодексу України зазначено, що шкода, завдана потерпілому внаслідок кримінального правопорушення, компенсується йому за рахунок Державного бюджету України у випадках та в порядку, передбачених законом [1]. Однак, поки що такий закон відсутній. Крім того, Україна досі не ратифікувала Європейську Конвенцію про відшкодування збитків жертвам насильницьких злочинів від 24 листопада 1983 року.

Відповідно, по сьогоднішній день для осіб, які зазнали насильства в Україні, компенсація збитків є досить актуальним питанням. Адже чинний механізм компенсації шкоди пов'язаний з доказуванням характеру і розміру шкоди, зазвичай не гарантує постраждалим отримання грошової компенсації.

Враховуючи передовий досвід ряду розвинених країн з надання матеріальної допомоги, вважаємо, що державою має бути створений

відповідний фонд для компенсації жертвам насильства. Так, В.Ф. Бойко вважає, що «заснування державного фонду відшкодування заподіяної злочином шкоди потерпілому давно назріло. Формування активів цього фонду можливе за рахунок заставних сум, звернутих у дохід держави, штрафів і конфіскації майна в кримінальних та адміністративних справах» [2].

Досвід функціонування аналогічних фондів вже є. Наприклад, у США такий фонд було створено на основі Закону про потерпілих від злочинів 1984 р. Фонд фінансується за рахунок штрафів і пені, які сплачують засуджені. Також, баланс фонду включає депозити від федеральних кримінальних штрафів та конфіскованих застав. Федеральні доходи, що вносяться до Фонду, також надходять в якості подарунків, пожертвувань і спадщини фізичних осіб [3].

Не менш цікавим є досвід Королівства Нідерландів. Як зазначають О.А. Банчук, І.О. Дмитрієва, Б.В. Малишев, З.М. Саїдова «Нідерланди є однією з перших країн, яка ратифікувала Європейську конвенцію про відшкодування потерпілим від насильницьких злочинів. У Нідерландах існує Фонд відшкодування шкоди від насильницьких злочинів [4], який був створений у 1976 році, і діє на підставі Закону про фонд відшкодування шкоди від насильницьких злочинів від 1975 року. Джерелом фінансування виплат з Фонду є державні кошти. Він підзвітний Міністерству юстиції Нідерландів. Виплати робляться на засадах розумності і справедливості. З 1 січня 2003 року максимальний розмір виплати становить 22 700 євро за майнові збитки і 9 100 євро – за моральні страждання. Мінімальна виплата «за стрес» становить 454 євро» [5, с.20].

Вважаємо, що Конституція України, поряд з охороною прав і свобод людини та громадянина, також гарантує відшкодування заподіяної злочином шкоди (стаття 56) [6], відтак, таке відшкодування має стати реальним інструментом захисту жертв злочинних посягань. Оскільки при скоєнні злочину та заподіяній шкоди потерпілому є вина не лише злочинця, а й самої держави, яка не забезпечила для громадян безпеку, то потерпілі мають право розраховувати на відшкодування шкоди й зі сторони держави в повному обсязі.

У зв'язку з цим, є необхідним створення спеціального фонду для компенсації заподіяної шкоди потерпілим від насильницьких злочинів на основі цільових відрахувань з державного бюджету, а також коштів, отриманих у результаті штрафів та конфіскації майна як заходи кримінально-правового характеру.

Література:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України, документ 4651-VI, в редакції від 05 лютого 2023 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення 17.02.2023 р.).

2. Бойко В. Ф. Гарантовані Конституцією України права і свободи людини мають надійно захищатися незалежним, компетентним і неупередженим судом. *Вісник Верховного Суду України*. 1999. № 1. С. 5–8.

3. Victims Of Crime Assistance (VOCA), URL: <https://lepc.vi.gov/victims-of-crime-assistance-voca/> (дата звернення 19.02.2023 р.)

4. Schadefonds Gewelds-misdrijven, URL: <https://www.schadefonds.nl/> (дата звернення 19.02.2023 р.)

5. Банчук О. А. Відшкодування потерпілим від насильницьких злочинів: європейські стандарти і зарубіжне законодавство / Банчук О. А., Дмитрієва І. О., Малишев Б. В., Саїдова З. М. *Центр політико-правових реформ*. 2015. С. 268.

6. Конституція України, Документ 254к/96-ВР, Редакція від 01 січня 2020 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 17.02.2023 р.)